

kerülhetünk a közép-európai emberek sorsához, gondolkodásához; s ez mindenképp méltánylandó.

SÜTŐ CSABA ANDRÁS

*(Kalligram Kiadó, Pozsony, 2001. 384 o.
2100 Ft)*

***Munkás, paraszt, értelmiség,
munkaverseny lázában ég!
(Agitatív antológiaköltészet
Magyarországon, 1945–1956)***

Az ötvenes évek magyar költészeti termésének sajátos szeletét bemutató szöveggyűjtemény több olvasói igényt is kielégíthet. Az itt újraközölt verseket feltehetőleg sokan fogják dokumentumként értelmezni, s egy bizonyos történelmi kor lenyomataiként a keletkezés körülményeit, a történeti-politikai hátteret, illetve az etikai következményeket latolgatják. A másik pólus képviselői, azok, akik az alkalmi költészet itt közreadott darabjait irodalmiságukban, esztétikai minőségükben kívánják szemlélni, valószínűleg igen csak kevesen lesznek. Pedig érvényes kérdésként lehet ez esetben is említeni a valóság és a kitalálás közötti különbségtételt. Ám e hangsúlyeltolódás nem véletlen. Az irodalmi nyilvánosság helyzete a szóban forgó korszakban nemcsak az alkotás, de a befogadás oldalán is jelentős át-

alakítást, szűkítést követelt meg. Az agitatív költészet szövegei esztétikai minőségükben a propagandaanyag szintjét célozták meg, ezt a szintet pedig legmagasabbként és egyetlenként kellett hogy elismerje mindaz, aki komolyan vetett számot velük – még ha ez az elutasítás és a csöndes borzalom reakcióját váltotta is ki. Nem kerülhetjük meg és nem tagadhatjuk le, hogy e szemlélet határozza meg a 21. század első éveinek olvasói attitűdjét; kivéve azt az esetet, amikor „csupán” derülünk az olvasottakon. A versek itt hírértékükben veendőek.

A tizenkét fejezetre osztott gyűjteményben megférnek egymás mellett a hivatalos doktrína jól ismert elkötelezettjei (például Benjámín László, Kuczka Péter, Eörsi István) és néhány híres, valamint mára már a feledés jótékony homályába vesző másodvonalbeli költő. Ugyanakkor meglepetésként érhet sokakat, hogy olyan kiváló versfaragók, mint például Devecseri Gábor, Somlyó György, Zelk Zoltán is részt vettek a különböző dicsőítő versek elkészítésében. Nem feltétlenül a leleplezés felett érzett káröröm, csalódás ténye vagy a szenvtelen tudomásulvétel a megcélzott olvasói magatartás, de nem is a könnyed felejtést tanácsoló emlékezés.

E kiadás nagy kérdése persze éppen céljaira vonatkozik. Negatív formában is megfogalmazhatjuk a közlésre vonatkozó kérdést, mikor

arra világítunk rá, miért *nem* jelent meg ilyen nagy ívű válogatás idáig. E kettős kérdésre részben válaszolva s a témáról való megnyilatkozás dilemmáit említve Buda Attila – hangsúlyozottan e kötet háttérüül, nem pedig általános áttekintésüül szolgáló – bevezetőjében a számvetés, a mérlegelés és a filológia megnevezésével utal a kiadás indokaira. Mindhárom szempont a közreadott szövegeket nemcsak dokumentumként, de olyan monumentumként helyezi elénk, amely az értelmezés és az emlékezés mikéntjét jórészt két irányra szűkítheti. Egyfelől ehhez a monumentumhoz mint a pontos és semleges megörökítés tárgyához viszonyulhatunk, ami egy hagyományosan felfogott történelmi feladatnak a sajátja. A monumentum valami rajtunk kívül álló, a közvetlen és közvetett érintettség területéről származó tény lesz, melyet a tárgyilagos megértés illúziója kísér. Másfelől viszont a megérthetetlen monumentuma lehet az ilyen szövegek gyűjteménye, melyet nem szabad sem elítélni, sem pedig magasztalni, mivel túl bonyolult az az összefüggésrendszer, amelyből kinőtt, s a nehezen szétszalazhatót a gonosszal azonosított megérthetetlenként utasítjuk ki belátható emberi távlataink köréből. Mindkét hozzáállás az elleplezésre, s nem pedig a számvetésre törekszik: tárgyként jeleníti meg a verseket (és az azokat körül vevő társadalmi-politikai-történelmi közeget), mely-

ből azután vagy saját magát, vagy a megértés lehetőségét „felejtí” ki.

Minden kényszer nélkül állítjuk, hogy talán akkor járunk el helyesen, ha a kiadás szándékát egyben olyan olvasói érdeklődéssel párosítjuk, amely a korszak szóban forgó képes termékeit nem monumentumként kezeli, azaz nem kerüli meg sem a dolgot, sem saját személyes érintettségét. Nem a távolságtartás kényelmét, hanem a meggondolást és az igazságos megítélést szorgalmazva tehát a kötet azokat célozza meg, akik ezeket a verseket és a bennük megfogalmazódó magatartásformákat, illetve a mögöttük meghúzódó körülményeket, borzalmakat akarják megérteni. Megérteni, de nem feledni.

BEDNANICS GÁBOR

(Válogatta és szerkesztette L. Simon László, a bevezető tanulmányt írta Buda Attila, Korona Kiadó, Bp., 2002. 2500 Ft)

Molnár Gergely: Orgoványi napló

E napló a szerző életművének java, egy tartalmas, teljes, becsületes élet munkája.

A képlet nagyon egyszerű. Az egyik oldalon adva van egy fiatal, ambiciózus református lelkész, míg a másik oldalon egy alig néhány lel-